

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

אתר קבר רבי שמעון בר-יוחאי במירון

הכנסת, מרכז המחקר והמידע

קריית בן-גוריון, ירושלים 91950

טל': 02 - 6408240/1

פקס: 02 - 6496103

www.knesset.gov.il/mmm

כ"ז באב תשס"ח

28 באוגוסט 2008

כתיבה: נעמי מי-עמי, חוקרת

אישור: הודיה קין, ראש צוות

מסמך זה נכתב לבקשת חה"כ משה גפני, יו"ר ועדת החקירה הפרלמנטרית בנושא התשתית והתחזוקה של אתר רבי שמעון בר-יוחאי במירון. המסמך עוסק במצבו של אתר קבר רבי שמעון בר-יוחאי (להלן: רשב"י), תוך התמקדות בסוגיית האחריות על ניהול האתר.

1. רקע

קבר רשב"י הוא מהקברים הקדושים והידועים במסורת ישראל. רשב"י היה מגדולי החכמים בתקופת המשנה במאה השנייה לספירה¹, ועל פי המסורת הוא נפטר בכפר מירון הסמוך לצפת. בשלהי המאה ה-16 הנהיגו מקובלי צפת את העלייה ההמונית השנתית לקברו של רשב"י בלי"ג בעומר, יום פטירתו על-פי המסורת. החגיגה ידועה בשם "הילולה דרבי שמעון בר יוחאי". בשנה האחרונה הגיע מספר החוגגים לכ-400 אלף איש. גם ביתר ימות השנה נוהרים כחצי מיליון מאמינים למקום.

קבר רשב"י הוכר כמקום קדוש על-פי תקנות השמירה על מקומות קדושים ליהודים, התשמ"א-1981, אך אינו שייך למדינה ומפעיליו עד היום² לא היו כפופים למרכז הארצי לפיתוח המקומות הקדושים שתחת משרד התיירות.

2. המאבק על השליטה באתר רשב"י

במשך עשרות שנים נאבקו גופים שונים על השליטה באתר וניהולו. השליטה באתר מניבה ממון, כוח ויוקרה.

בחזית המאבק נמצאים ההקדש הספרדי וההקדש האשכנזי, שכל אחד מהם טען לחזקה על המתחם. למעשה עד לאחרונה היתה השליטה הכמעט בלעדית באתר בידי ההקדש הספרדי. רובו של החלק הבנוי באתר נמצא בבעלות ההקדש הספרדי בצפת ומירון. מיעוטו נמצא בבעלות ועד ההקדשים. סביבת האתר היא בבעלות מינהל מקרקעי ישראל.³

עד כה היו מעורבים בניהול האתר וסביבותיו כ-12 גופים, שחלקם פועלים במקום מדורי דורות. רשימה חלקית:

ההקדש הספרדי;

ההקדש האשכנזי;

¹ מייחסים לו את חיבור "ספר הזוהר" שהוא ספר מרכזי בתורת הקבלה. רשב"י נמנה עם החוגים שהתנגדו בצורה עזה לשלטון הרומאים בארץ ישראל לאחר מרד בר כוכבא. בעקבות הלשנה נידון למיתה על ידי השלטון הרומאי, ונאלץ להסתתר לפי המסורת במערה בפקיעין יחד עם בנו אלעזר במשך 13 שנה, שבמהלכן ניזונו בדרך נס מפרי עץ חרוב וממי מעיין.

² כפי שיוצג בהמשך, לפני כחודש הוקמה לאתר "ועדת ניהול" ולדברי הרב ישראל דרעי, יש כיום מעורבות מאסיבית של המדינה באמצעות המרכז הארצי לפיתוח המקומות הקדושים. הרב ישראל דרעי, המרכז הארצי לפיתוח המקומות הקדושים, מחוז הצפון, מכתב, 27 באוגוסט 2008.

³ דני סיידיא, יו"ר המועצה הדתית מרום הגליל, מכתב, 28 באוגוסט 2008.

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

המרכז הארצי לפיתוח המקומות הקדושים שתחת משרד התיירות;

המועצה האזורית מרום הגליל;

שני הוועדים של כפר מירון;

משטרת ישראל (אבטחה);

בנוסף, ישנם רבנים ותורמים הקשורים לנושא.⁴

בשנים האחרונות הצטרפה למאבק גם המדינה, בניסיון להעביר את המתחם לשליטתה. יצוין, כי מעורבותה העיקרית של המדינה באתר עד כה באה לידי ביטוי במימון תשתיות המים והחשמל באתר ו-3 עובדי ניקיון⁵, באמצעות העמותה הממשלתית-המרכז הארצי לפיתוח המקומות הקדושים, שכאמור מצויה תחת אחריות משרד התיירות.⁶

לדברי יוסף שווינגר, מנכ"ל המרכז הארצי לפיתוח המקומות הקדושים⁷, קופות הצדקה המוצבות במקום מניבות לחברות ההקדש 2-3.5 מיליון ₪ בשנה, אך משום שחברות ההקדש שקועות בסכסוך חריף ביניהן, שעד לאחרונה התגלגל בין בתי דין רבניים ובתי משפט אזרחיים, האתר מוזנח.

בעקבות תלונות של מתפללים על הזנחת המקום, התכנסה הוועדה לענייני ביקורת המדינה של הכנסת ב-8 באפריל 2008 לדון בנושא זה. את הישיבה סיכם יו"ר הוועדה, ח"כ זבולון אורלב, במילים: **"על הממשלה להחליט מי "בעל הבית" לאירועי ל"ג בעומר במירון"**. כמו כן פנה יו"ר הוועדה למבקר המדינה כדי שיבדוק את הכשלים בניהול האתר.⁸

3. המצב כיום – פסיקת בית המשפט העליון בסוגיית ניהול האתר

ב-21 באוקטובר 2007 הגיש היועץ המשפטי לממשלה בקשה לבית המשפט המחוזי בנצרת לקביעת הסדר ניהול זמני לאתר הקבר. בדיון טענה המדינה כי הותרת המצב כפי שהוא כיום, ללא כל ניהול ופיקוח מוסמכים, משמעו **"הותרת אתר קבר הרשב"י בהזנחתו ובעליבותו, כשאינו מגודר ואינו מאובטח כראוי... ונוכח העובדה כי מדובר במקום קדוש אותו פוקדים המוני אנשים, אשר שלומם וביטחונם**

⁴ איל ההון אדמונד ספרא ז"ל הקציב תרומה על סך שלושה מיליון דולר לטובת שיפוץ כללי של האתר הקבר, אלא שבשל חילוקי הדעות הרבים בין הטוענים לחזקה על האתר הקפואה קרן ספרא את התרומה, והקבר נותר כשהיה.

⁵ הרב יוסף שווינגר, המרכז הארצי לפיתוח המקומות הקדושים, שיחת טלפון, 27 באוגוסט 2008.

⁶ העמותה אחראית על אחזקה ופיתוח של אתרי המקומות הקדושים בישראל, ייזום פעולות חינוך והסברה וחיזוק מעמד המקומות הקדושים בישראל, ריכוז וביצוע פעולות באתרי המקומות הקדושים ואיסוף כספים ותרומות מהציבור למימון הפעולות האמורות לעיל.

⁷ יוסף שווינגר, המרכז הארצי לפיתוח המקומות הקדושים, שיחת טלפון, 27 באוגוסט 2008.

⁸ פרוטוקול ישיבת הוועדה לענייני ביקורת המדינה, "בקשה לחוות דעת מבקר המדינה על מצב קבר רשב"י במירון", 8 באפריל 2008.

אינם מובטחים דיים, יש חשיבות רבה שהמדינה היא שתנהל את המקום". בית המשפט המחוזי דחה את הבקשה.⁹

המדינה ערערה על פסק הדין.¹⁰ בית המשפט העליון קיבל את הערעור ופסק ב-14 במאי 2008 כי יש לתת סעד זמני מטעם המדינה על ידי הסדר ביניים לניהולו של קבר רשב"י. כמו כן הורה בית המשפט על הקמת ועדה אשר תמנה חמישה חברים, בראשה יעמוד נציג המדינה, וישתתפו בה ארבעה מנציגי ההקדשים. (שניים מההקדש הספרדי ושניים מההקדש האשכנזי). הוועדה תהיה מוסמכת להחליט בכל עניין הנוגע לניהולו של האתר, לרבות בתחומים של בנייה ושיפוץ, קופות הצדקה, ניהול כספי התרומות והשימוש בהם. במקרה של הצבעה שקולה, היא תוכרע על פי עמדתו של נציג המדינה.

על פי פסיקה זו תוצא השליטה הכמעט בלעדית באתר מידי ההקדש הספרדי ותתאפשר התערבות המדינה.

לאור פסיקת בית המשפט העליון, הוקמה לפני כחודש "ועדת ניהול". מנדט הוועדה יכנס לתוקף ב-1 בספטמבר. לדברי הרב שמואל רבינוביץ, נציג המרכז הארצי לפיתוח המקומות הקדושים, המכהן כיו"ר ועדת הניהול¹¹, המצב בשטח לא השתנה בינתיים ו"התווה ובוהו" נמשך, כולל הסכסוכים בין ההקדשים. בינתיים פועל הרב רבינוביץ מול משרד האוצר להשיג תקציב לפיתוח האתר, ולדבריו, הובטחו לו לאחרונה מיליון וחצי ₪ לניהול שוטף ולשיפוצים בשנה הקרובה. מנגד, לדברי גלית פלצור, רפרנטית תיירות והגנת הסביבה באגף התקציבים באוצר, אכן הופנתה אליהם בקשה מהמרכז הארצי לפיתוח המקומות הקדושים לצורך קבלת תקציבים לניהול האתר, אך הסכום המדוייק שיינתן להם עדיין מצוי בבחינה.¹²

4. הצעת חוק בנושא

ב-28 ביולי 2008 הונחה על שולחן הכנסת הצעת חוק ניהול ושימור אתר קבר רבי שמעון בר יוחאי, התשס"ח-2008.¹³

הצעת החוק ממליצה על הקמת מנהלה לניהול ולשימור אתר קבר רשב"י. במנהלה יהיו נציגים של כל הגופים הקשורים לנושא. תפקידה של המנהלה הוא פיתוח ושימור קבר רשב"י, ובכלל זה:

- תפעול קבר רשב"י בכל ימות השנה, לרבות לצורך אירועי ל"ג בעומר;

⁹ בש"א (נצרת) 2031/05, מדינת ישראל-היועץ המשפטי לממשלה נ' הקדש העדה הספרדית בעיה"ק צפת ומירון ואח', החלטה מיום 21.10.07, מתוך המאגר המשפטי תקדין: www.takdin.co.il, כניסה בתאריך: 28 באוגוסט 2008.

¹⁰ רע"א 10029/07, היועץ המשפטי לממשלה נ' הקדש העדה הספרדית בעיה"ק צפת ומירון ואח', מתוך אתר בית המשפט העליון: www.court.gov.il

¹¹ הרב שמואל רבינוביץ, המרכז הארצי לפיתוח המקומות הקדושים, שיחת טלפון, 27 באוגוסט 2008.

¹² גלית פלצור, רפרנטית תיירות והגנת הסביבה, אגף התקציבים במשרד האוצר, שיחת טלפון, 28 באוגוסט 2008.

¹³ הצ"ח פ/3935/17 של חברי הכנסת מאיר פרוש ודוד אזולאי.

• השגת תקציב שנתי לתמיכה באתר רשב"י מתקציב משרד ראש הממשלה במסגרת ההקצאה לתחום הפעולה "שירותי דת"¹⁴;

• תיאום בין כל הגורמים, לרבות משרדי הממשלה, המשטרה, המועצה האזורית, המועצה הדתית, שני וועדי מושב מירון וההקדשים.¹⁵

המנהלה תהיה כפופה להחלטותיהם של רב מושב מירון ורב המועצה האזורית. השר לשירותי דת ממונה על ביצוע חוק זה, והוא רשאי, לאחר התייעצות עם הרבנים, להתקין תקנות בכל הנוגע לביצועו.

¹⁴ בדברי החסבר להצעת החוק נאמר כי "התקציב להפעלת מנהלה לקבר רשב"י ימומן מכספי הרזרבה הכללית באוצר, באמצעות שר התיירות".

¹⁵ הצעת חוק דומה הונחה על שולחן הכנסת השבע-עשרה על ידי חבר הכנסת מאיר פרוש (פ/1889).

מקורות

- בר דורון, **לקדש ארץ: המקומות הקדושים היהודיים במדינת ישראל**. יד יצחק בן צבי ואוניברסיטת בן-גוריון בנגב, 2007.
- דרעי ישראל, המרכז הארצי לפיתוח המקומות הקדושים, מחוז צפון, מכתב, 27 באוגוסט 2008.
- פלצור גלית, רפרנטית תיירות והגנת הסביבה, אגף התקציבים במשרד האוצר, שיחת טלפון, 28 באוגוסט 2008.
- שווינגר יוסף, מנהל המרכז הארצי לפיתוח המקומות הקדושים, שיחת טלפון, 27 באוגוסט 2008.
- הצ"ח פ/3935/17 ניהול ושימור אתר קבר רבי שמעון בר יוחאי, התשס"ח-2008.
- רבינוביץ שמואל, המרכז הארצי לפיתוח המקומות הקדושים, שיחת טלפון, 27 באוגוסט 2008.
- דני סיידא, יו"ר המועצה הדתית מרום הגליל, מכתב, 28 באוגוסט 2008.
- פרוטוקול ישיבת הוועדה לענייני ביקורת המדינה, 8 באפריל 2008.
- פרוטוקול ישיבת ועדת הכלכלה, 3 ביוני 2008.
- בש"א (נצרת) 2031/05, **מדינת ישראל-היועץ המשפטי לממשלה נ' הקדש העדה הספרדית בעיה"ק צפת ומירון ואח'**, החלטה מיום 21.10.07, מתוך המאגר המשפטי תקדין: www.takdin.co.il.
- רע"א 10029/07, **היועץ המשפטי לממשלה נ' הקדש העדה הספרדית בעיה"ק צפת ומירון ואח'**, מתוך אתר בית המשפט העליון: www.court.gov.il.
- חדשות ערוץ 7, **מתחם קבר רשב"י – חבית חומר נפץ**. 6 במאי 2007.
- לוי עירית, "מבקר המדינה יבדוק הזנחת קבר רשב"י במירון". **דתילי ישראל**, 9 באפריל 2008. בתוך אתר האינטרנט <http://www.datili.co.il> כניסה בתאריך 20 באוגוסט 2008.

